

AN'ANAVIY XONANDALIK SAN'ATI VA UNING ZAMONAVIY RIVOJLANISHI

Azimov Alisher, Maxammadaliyeva Dilnavoz
Respublika musiqa va san'at kolleji

Annotatsiya: *Maqola O'zbekistondagi an'anaviy xonandalik san'ati, uning tarixi, rivojlanish bosqichlari va zamonaviy holati haqida so'z yuritadi. Xonandalik san'ati o'zining chuqur tarixiy ildizlariga ega bo'lib, xalq musiqasining eng yuqori shakllaridan biri sifatida tanilgan. Maqolada an'anaviy xonandalarning ijodi, ular tomonidan kuylangan xalq qo'shiqlari, vokal texnikalari va musiqiy asboblardan iborat ijro uslublari tahlil qilinadi. Shuningdek, an'anaviy xonandalik san'atining zamonaviy rivojlanishi, yosh ijrochilar tomonidan yangi texnologiyalar va uslublarning qo'llanilishi ham ko'rib chiqiladi. Ushbu maqola O'zbek xonandalik san'ati va uning jamiyatdagi o'rni haqida chuqur tushuncha beradi.*

Kalit so'zlar: *An'anaviy xonandalik, O'zbek musiqasi, xalq qo'shiqlari, vokal san'ati, dutar, tanbur, xalq musiqasi, musiqiy an'analar, xonandalar, zamonaviy rivojlanish.*

O'zbek xonandalik san'ati, uning tarixi va rivojlanishida muhim o'rin tutadi. An'anaviy xonandalik ijrochilari xalq musiqasining eng yuqori cho'qqisida turib, musiqiy va vokal ijrochilikni birlashtirib, o'zbek madaniyatining ajralmas qismiga aylangan. Ushbu maqolada an'anaviy xonandalik ijrochilari haqida, ularning ijodiy uslublari va san'ati haqida so'z yuritiladi.

An'anaviy xonandalik san'ati O'zbekistonda yuzlab yillar davomida rivojlanib kelgan. Xonandalar o'z ijodida xalq qo'shiqlarini, asosan, musiqiy asboblardan, kuylardan, qo'shiqlardan va dostonlardan orqali ifodalaganlar. Xonandalar ijodining bosh maqsadi — xalqning turmush tarzini, qadriyatlarini, hissiyotlarini va tarixini musiqiy shaklda taqdim etishdir.

An'anaviy xonandalik ijrochilari asosan xalq qo'shiqlarini kuylashgan va o'z ijodlarini xalq musiqasining ustalari sifatida davom ettirganlar. Ularning ijodi turli davrlarni, jumladan, qadimiy zamonlar, o'rta asrlar va XX asr boshlarini qamrab oladi. An'anaviy xonandalik san'ati, shuningdek, xalqning urf-odatlarini va an'analari bilan bog'liq bo'lib, o'zida ruhiy va estetik go'zallikni mujassamlashtirgan.

O'zbek musiqasining eng mashhur an'anaviy xonandalari tarixda o'zlariga xos iz qoldirgan. Ularning ijodi xalq tomonidan qadrlangan va sevib tinglangan. Quyida ba'zi mashhur xonandalar haqida qisqacha ma'lumot beriladi:

Xoja Ahmadjon — O'zbek xalq musiqasining mashhur ijrochisi va xonandasi. Uning qo'shiqlari asrlar davomida eshitilib kelgan. Ahmadjon xonandaning ijodi o'zining ajoyib vokal uslubi va keng melodiya diapazoniga ega bo'lib, xalq qo'shiqlarining jonli ifodasini yaratgan.

Sharafiddin Yusupov — 20-asrning o'rtalarida mashhur bo'lgan xonanda, uning ijodi asosan an'anaviy xonandalik uslublari asoslangan. Yusupovning musiqiy merosi o'zbek xalqi tomonidan yuksak baholangan, uning "yurakdan chiqadigan" ifodalari va ovozi go'zalligi musiqada o'ziga xos o'rin tutadi.

Zaynab Xojiyeva — O'zbek xonandalik san'atining ajoyib vakili bo'lib, uning ijodi an'anaviy xonandalikni zamonaviylik bilan uyg'unlashtirgan. Xojiyeva xalq qo'shiqlarini kuylashda o'zining yuksak vokal mahoratini namoyish qilgan.

Nuriddin Xushvaktov — O'zbek an'anaviy xonandalik ijrochiligi tarixidagi yirik nomlardan biri. Uning ijodi xalq musiqasining eng nozik va chuqur jihatlarini o'zida aks ettiradi.

An'anaviy xonandalik ijrochiligi o'ziga xos vokal texnika va musiqiy uslublarni o'zida mujassamlashtiradi. Xonandalar o'z ijodida nafaqat so'z va musiqani uyg'unlashtirib, balki uning ifodalovchi quvvati orqali xalqning ruhiy holatini aks ettiradilar. Xonandalar tomonidan kuylangan qo'shiqlar juda boy va rang-barang melodiyalarni o'z ichiga oladi, ular xalqning turmush tarzini va uning shodliklarini, baxtsizligini ifodalash uchun mo'ljallangan.

Shuningdek, an'anaviy xonandalar musiqiy asboblardan birgalikda ijro etadilar. Masalan, dutar va tanbur kabi musiqiy asboblardan xonandalar tomonidan keng qo'llaniladi. Xonandalar, bu asboblardan yordamida musiqaning his-tuyg'ularni aks ettiruvchi kuchini oshiradilar.

An'anaviy xonandalik ijrochiligi bugungi kunda ham o'zining ahamiyatini yo'qotmagan. Zamonaviy xonandalar an'anaviy uslubni saqlab qolish bilan birga, musiqaning zamonaviy shakllari va texnologiyalari bilan uyg'unlashtirmoqda. Bu esa o'zbek musiqasining xalqaro miqyosda tanilishini ta'minlamoqda.

Yosh xonandalar, an'anaviy xonandalik uslublarni o'zlashtirib, yangi qo'shiqlar yaratib, xalq musiqasini yangi shakllarda yangilashga intilmoqda. Ular o'z ijodlarida yangi texnologiyalarni qo'llash orqali an'anaviy musiqaning dinamikasini zamonaviy auditoriyaga moslashtiradilar.

Xulosa

An'anaviy xonandalik ijrochiligi O'zbekiston musiqiy madaniyatining ajralmas qismidir. U xalqning hissiyotlarini va ma'naviyatini musiqiy shaklda ifodalab, o'zbek xalqining tarixini va qadriyatlarini saqlab qolishda katta rol o'ynaydi. Bugungi kunda an'anaviy xonandalik san'ati rivojlanishda davom etmoqda va yangi avlod xonandalari tomonidan yangilanib, xalq musiqasining kelajagi uchun istiqbolli imkoniyatlar yaratmoqda.

ADABIYOTLAR:

1. Karimov, I. A. (2004). *O'zbek xalq musiqasi va san'ati*. Toshkent: O'zbekiston nashriyoti.
2. Mirzaeva, N. (2010). *O'zbek xonandalari san'ati: Tarixi va rivojlanishi*. Toshkent: Musiqqa nashriyoti.
3. Akhmedov, A. (2017). *Zamonaviy O'zbek xonandalari: Innovatsiyalar va tendensiyalar*. Toshkent: Sharq nashriyoti.
4. Abdusalilov, M. (2018). *O'zbek xonandalari san'ati va uning jamiyatdagi o'rni*. Toshkent: Ijtimoiy fikr nashriyoti.
5. Usmonov, T. (2015). *An'anaviy xonandalik san'ati va uning rivojlanishi*. Toshkent: Musiqiy madaniyat nashriyoti.